

УДК 334.012.004 (575.2)

ВАЖНОСТЬ КЫРГЫЗСКОГО ЯЗЫКА В ВЕДЕНИИ ЭЛЕКТРОННОГО БИЗНЕСА

Жумадылова Айзада Канатбековна (0009-0004-9312-0796)

Кыргызский экономический научно-исследовательский университет им.
М.Рыскулбекова. Бишкек, Кыргызстан

Аннотация: *В данной статье рассматривается вопрос внедрения электронного бизнеса на территории Кыргызской Республики, а также, влияние государственного языка на продвижение и развитие электронного бизнеса. Будут показаны проблемы, связанные с внедрением кыргызского языка в Онлайн-платформы. Предлагается открыть официальный сайт с предложениями по разработке соответствующих приложений. В нем также говорится о возможностях государственного языка для развития электронного бизнеса и увеличения ВВП страны*

Ключевые слова: *электронный бизнес, онлайн-платформа, официальный сайт, приложение, предложение, разработка, развитие электронного бизнеса, ВВП, экономика страны*

ЭЛЕКТРОНДУК БИЗНЕСИ ЖҮРГҮЗҮҮДӨ КЫРГЫЗ ТИЛИНИН МААНИЛҮҮЛҮГҮ

Жумадылова Айзада Канатбековна (0009-0004-9312-0796)

М.Рыскулбеков атындагы Кыргыз экономикалык илимий-изилдөө
университети, Бишкек, Кыргызстан

Аннотация: *Бул макалада Кыргыз Республикасынын аймагында электрондук бизнести киргизүү маселеси, ошондой эле, электрондук бизнести илгерилетүү жана өркүндөтүүгө мамлекеттик тилдин таасири каралат. Онлайн-платформаларга кыргыз тилин киргизүү менен байланышкан көйгөйлөр көрсөтүлөт. Расмий сайт ачып, тийиштүү тиркемелердин иштелип чыгышы тууралуу сунуштар берилет. Ошондой эле, электрондук бизнести өркүндөтүү жана өлкөнүн ИДПсын жогорулатууда мамлекеттик тилдин мүмкүнчүлүктөрү айтылат.*

Өзөктүү сөздөр: *электрондук бизнес, онлайн-платформа, расмий сайт, тиркеме, сунуш, иштелме, электрондук бизнести өркүндөтүү, ИДП, өлкөнүн экономикасы.*

THE IMPORTANCE OF THE KYRGYZ LANGUAGE IN E-BUSINESS

Zhumadylova Aizada Kanatbekovna (0009-0004-9312-0796)

Kyrgyz Economic Research University named after M.Ryskulbekov,
Bishkek, Kyrgyzstan.

Annotation: *This article discusses the issue of the introduction of e-business in the Kyrgyz Republic, as well as the impact of the state language on the promotion and development of e-business. The problems associated with the introduction of the Kyrgyz language into online platforms will be shown. It is proposed to open an official website with proposals for the development of appropriate applications. This article mentions about the possibilities of the state language for the development of electronic business and increasing the country's GDP.*

Keyword: *e-business, online platform, official website, application, proposal, development, e-business development, GDP, national economy.*

1. Киришүү

Азыркы учурда, компьютердик жана тармактык технологиялар ишмердүүлүктүн ар кандай чөйрөлөрүндө жогорку ролду ойнойт. Жаңы маалыматтык технологияларды киргизүү процесстери жеке ишканалардын ишинин бардык тармактарына жана бүтүндөй экономикага таасирин тийгизет. Дүйнөлүк Желе пайда болгондон кийин, тармактык ресурстарды уюштуруунун эң заманбап каражаттары, ишканалар өнүгүүнүн жаңы мүмкүнчүлүктөрүнө ээ болушту.

Байланыш технологияларынын тездик менен өнүгүшү азыркы кездеги коомдогу көптөгөн процесстерди өзгөртүп жатат. Ишкердик тармагы да ушул жагдайдан тышкары эмес. Интернет колдонуучулардын дүйнөлүк маалымат алмашуусунун эң жеткиликтүү жана ыңгайлуу тутуму катары өзүнүн турмушка жөндөмдүүлүгүн далилдеп гана тим болбостон, байланыштын башка ыкмаларын жана каналдарын алмаштыра баштады, бул кызмат көрсөтүүлөрдүн баасынын төмөндүгүнө, маалыматтарды

берүүнүн жогорку ылдамдыгына, ошондой эле, берилген жана жеткирилген маалыматтардын кеңири чөйрөсүнө байланыштуу. Интернет өз ара аракеттенүүнүн жаңы каражаты болгондуктан, товарларды же кызматтарды сунуш кылган эң жөнөкөй компания аны атаандаштыкка жөндөмдүүлүктү жана туруктуулукту жогорулатуу максатында, жарнамалык маалыматты жайылтуу каражаты катары, жайылтуу каналы катары, ошондой эле, маркетингди алуу үчүн бизнес ишинин жаңы түрү катары колдоно алат.

2. Изилдөө материалдары жана методдору

Электрондук бизнести уюштуруу тажрыйбасын, талдап, жалпылайт жана тутумдаштырат. Ушуга ылайык, коммерциялык иш-аракеттерде Интернет технологияларынын мүмкүнчүлүктөрүн пайдалануу маселелери ырааттуу түрдө ачыкталат: маркетингдик изилдөө жүргүзүү, Интернет-жарнактын эффективдүүлүгүн баалоо менен жарнамалык иш-чараларды уюштуруу, ошондой эле, электрондук коммерцияны

уюштуруу.

Бүгүнкү күндө электрондук соода, айрыкча биздин өлкөдө бизнестин жаңы багыты болгондуктан, макалада электрондук бизнес тутумдарынын иштешинин уюштуруучулук жана экономикалык аспектилери, аларды ишке ашыруу жана жайгаштыруу технологиялары, электрондук соодадагы төлөө ыкмалары чагылдырылган, ошондой эле виртуалдык дүкөндөрдү уюштуруу маселелери жана алардын Интернет-соода тутумундагы орду чагылдырылган.

Электрондук коммерция акыркы 20 жылда эң тез өнүгүп жаткан жана эң кирешелүү бизнес сектору болуп калды. Онлайн соода менен алектенген компаниялар, дүйнөлүк экономикалык кризистин шартында да, дээрлик жалгыз оюнчулар бойдон калууда, алар иштен чыкпай, кызматкерлерди жалдап, кирешени көбөйтүп, сатуу рыногун кеңейтүүдө. Бирок, бул окуя Кыргызстанга эч кандай тиешеси жок, дүйнөлүк тенденциялар, ошондой эле миллиондогон товар жүгүртүүлөр республиканын сыртында өтүп жатат. Биринчи онлайн дүкөн 25 жыл мурун гана пайда болгон. Ошол күндөн тартып дүйнө жүзү боюнча электрондук коммерциянын салтанаттуу жүрүшү башталды. Кылымдын башынан бери дүйнөлүк электрондук коммерция рыногу жыйырма эседен ашык өстү. 2020-жылга карата бул жааттагы товар жүгүртүү 29 триллион долларга жетет. Электрондук коммерциянын популярдуулугундагы дагы бир өнүгүү өткөн жылы коронавирустук эпидемиядан улам адамзаттын көбүнүн өзүн-өзү изоляциялоосунан улам болгон.

3.Изилдөөнүн жыйынтыгы

Кыргызстанда электрондук коммерцияны өнүктүрүү жөнүндө салыштырмалуу

жакында эле ойлонулуп келатат, тилекке каршы, республика бул жаатта КМШнын чегинде дагы башка өлкөлөрдөн бир топ артта калды. Кыргыз Республикасындагы электрондук коммерциянын үлүшү жалпы ИДПнын 0,5%ын гана түзөт. Ал эми бул Кыргызстан интернеттин жайылуусу боюнча аймактагы алдыңкы орундардын бирин ээлегенине карабастан, мындай шарттарда сатуучулар да, сатып алуучулар да оффлайн режиминен онлайн соодага оңой эле өтүшү мүмкүн окшойт. Бирок, ошентсе да бул ишке ашпайт. Эң айкын себептердин бири санариптик инфраструктуранын жана товарды сатып алуучунун эшигине чейин, ал эми өзгөчө учурларда жөө аралыкта бөлүмгө жеткирүүгө жөндөмдүү заманбап почта системасынын жоктугу электрондук коммерциянын негизги көйгөйлөрүнүн бири.

“Бизде абдан демилгелүү, мобилдүү жана үйрөнүүгө оңой элибиз бар жана биз көптөгөн дүйнөлүк тажрыйбаларды колдоно алабыз”, - дейт Эл аралык ишкерлер кеңешинин аткаруучу директору Аскар Сыдыков. Санариптик экономика өнүккөн өлкөлөрдөгүдөй ИДПнын жылына 1ден 3-4%га чейин өсүшүнө салым кошо алат. ЮНКТАДдын В2С электрондук соода индексинде Кыргызстан 152 өлкөнүн ичинен 97-орунда турат. Индекс төрт индикатордун негизинде өлкөлөрдүн электрондук коммерцияны өнүктүрүүгө даярдыгын баалайт: Интернеттин жайылуусу, калктын банктык эсептеринин болушу, 1 миллион калкка коопсуз серверлердин үлүшү жана почта байланышынын татаалдык деңгээли. Дүйнөлүк почта союзунун рейтингги. Бул рейтингде Кыргызстан КМШнын дээрлик бардык өлкөлөрүнөн артта калды – Беларусь (37-орун), Россия (42-орун), Казакстан (52-

орун), Армения (66-орун), Азербайжан (68-орун) .

4.Дискуссия

Мисалы, АКШда электрондук коммерция рыногу бир жыл ичинде 42% га өссө, Россияда өсүш 22% түздү. Бирок коңшу Казакстан чыныгы бурулуш жасай алды. Ал жерде электрондук сооданын үлүшү бир жылдын ичинде эле 82% га өстү. Бизнес-процесстеринин көбүн онлайн режиминде өткөрө алган компаниялар жалпы чектөөлөрдөн аман калып гана калбастан, жылдын аягында киреше алууга жетишти.

Көпчүлүк адамдар үчүн электрондук коммерция интернет аркылуу товарларды сатуу

жана сатып алуу мүмкүнчүлүгү.

Экономисттер муну

телекоммуникациянын тез өнүгүшүнүн натыйжасы жана келечекте бүткүл адамзат үчүн болгон жашоо образын өзгөртө турган жаңы санариптик экономиканын өзөгү деп аташат. Аягында да киреше таба алышкан.

Бизнесмен үчүн электрондук коммерция дүйнөлүк бизнес процесстеринин татаал чынжырчасы. Бул процесстердин максаты - финансылык жана товардык операцияларды эффективдүү жүргүзүү. Башкача айтканда: сатуучуга акчаны, ал эми товарды дүйнөнүн каалаган жеринде сатып алуучуга жеткирүү. Бул жерде, дүйнөлүк бизнес аренасында почта бөлүмдөрү пайда болуп, жакынкы убакка чейин өткөн муундардан мураска калган архаизмдер катары эсептелип келген өз позицияларын бекемдешти.

Бүгүнкү күндө почта байланышы электрондук коммерциянын өнүгүшүнүн аркасында жаңы көтөрүлүп, кирешелүү жана ийгиликтүү ишканаларга айланууда. Почта бөлүмдөрү кадимки логистикалык компанияларга караганда олуттуу артыкчылыктарга ээ.

Биринчиден, алыскы калктуу конуштарда да филиалдардын өнүккөн тармагы, экинчиден, жакшы жолго коюлган жеткирүү жолдору, башка өлкөлөр менен маалыматтарды берүү жана синхрондоштуруу каналдары, үчүнчүдөн, почта аркылуу жеткирилген посылкалар КНСтен бошотулган. Бул интернет-дүкөндөрдөгү товардын оффлайн дүкөнүндөгү окшош товарга салыштырмалуу 20-50% арзан болушунун себептеринин бири. Бүгүнкү күндө дүйнө жүзү боюнча миллиарддаган посылкалар күн сайын почта каналдары аркылуу жөнөтүлүп, жеткирилет. Ар кайсы өлкөлөрдөн келген билдируөлөр санариптик экономиканын ажырагыс катышуучулары жана бул рыноктун активдүү оюнчулары болуп калышты.

Ийгиликтүү трансформациянын мисалы орус почтасы. 10 жыл мурун деле депрессияга түшкөн мамлекеттик ишкана болчу. Ондогон жылдар бою оңдоп-түзөөдөн өтпөгөн филиалдарда арзан пиво сатылып, көрсөтүлгөн кызматтын сапаты жүздөгөн ирониялык тамашалардын негизин түзгөн. 2005-жылдан 2014-жылга чейин орус почтасы банкроттуктан мамлекеттик субсидиялардын эсебинен гана куткарылды.

Орус почтасынын мисалы уникалдуу эмес. Башка өлкөлөр почта байланышын өнүктүрүүнүн аркасында почта байланышынын кирешесин гана көбөйтпөстөн, алардын экспорттун көбөйтүп, ал тургай жумушсуздукту кыскарта алышкан. Мисалы, Iran Post компаниясы Bazaar Post кызматын сунуштайт, бул инновациялык электрондук коммерциялык технологиялык чечим, ал бизнеске өлкө боюнча бизнесин кеңейтүүгө мүмкүндүк берет. 2014-жылы бул кызматтын жардамы менен 5,4 миллион транзакция

жасалган. Түштүк Кореяда электрондук базарлар үчүн маалыматтык-коммуникациялык почта технологиялары (МКТ) кызматтары жергиликтүү жамааттарга өз өнүмдөрүн улуттук жана чет өлкөлөрдө жайылтууга жардам берет. Почтанын иши чакан жана орто ишканаларга бүткүл өлкөнүн, ал тургай дүйнөнүн рыногуна чыгууга мүмкүндүк берет. Армян почтасы (Naupost) андан да ары кетти. Алар Америкадагы Shop жаңы продуктуу түзүштү - Армениянын алыскы аймактарында дүйнөлүк стандарттардын деңгээлинде соода кылуу үчүн жаңы аянтча. Naupost Ереван жана аймактарда 2,9 миң жаңы компьютерди орнотуу менен 700дөн ашык почта бөлүмдөрүнүн онлайн тармагын түздү. Бардык оңдоодон өткөн почта бөлүмдөрүндө интернет бурчтары уюштурулган. Америкадагы дүкөн жеке адамдарга 600 доллардан 4 долларга чейинки салыксыз товарларды импорттоо мүмкүнчүлүгүн сунуштайт жана жылына 8 миң. 700 тармактык почта бөлүмдөрүндө бажылык жол-жоболоштуруу боюнча автоматташтырылган программалык камсыздоону интеграциялоо менен бажылык тариздөөнүн децентрализациясы кардарларга өздөрүнүн кичи мекендеринде жана айылдарында бардык бажы жол-жоболору аяктаган товарларын алууга мүмкүндүк берет.

5.Тыянактар Финансылык транзакциялардын жана берилүүчү маалыматтардын коопсуздугу. Акыркы убакта кредиттик карталарды колдонуу менен сатып алуулар үчүн төлөм популярдуу болууда. Сатып алуунун бул ыкмасы коопсуз эмес, анткени товарга акча которуу үчүн картанын реквизиттерин киргизүү зарыл, аны

рыноктун абийирсиз катышуучулары жеке максаттары үчүн колдоно алышат Кыргыз Республикасындагы онлайн коммерцияда, кыргыз тилини абдан маанилүү түрдө колдонуу жакшыракталат. Бул тилин колдонуунун ар бир катарында, кыргыз тилинин маанилүүлүгүн жогорулатуу максатында абдан көп түрдүүлүктү колдонуу керек. Онлайн коммерцияда кыргыз тилинин маанилүү колдонуу мүмкүнчүлүгү көп жерлерде камтылат. Бул жерлердин башкаларынын ичинде, интернет дүкөндөр, бардык түрү тарабынан колдонулушу мүмкүн болгон электрондук төлөм жана банк кызматтары жатат. Кыргыз тилинин маанилүү колдонуу, бардык онлайн коммерциялык жүйөлөрдө пайдаланууну өнүктүрүүчү жана ар бир байланыштын маалыматын түшүндүргөн каржылануучулар үчүн жандандыруу мүмкүнчүлүгүн көбөйтөт. Бул маалыматтарга кошулган жана сатып алынган товарлар тууралуу маалыматты колдонуучуларга жана сатып алуучуларга анын мүмкүнчүлүктөрүн түшүндүргөн тил мыйзамдары менен байланышы мүмкүн.

Онлайн сооданы өнүктүрүүдө пайда болгон көйгөйлөрдүн чечилишин, ошондой эле алардын Кыргыз Республикасына тийгизген оң таасирин өзүбүздүн презентациябыздан көрө аласыздар.

6.Ыраазычылык

Илимий жетекчим Жапаралиев Назира Жакыповго макала жазуудагы жардамы жана ушундай мыкты окутуучу болгону үчүн ыраазычылык билдирем.

7.Колдонулган адабияттар

1. URL:

https://elar.urfu.ru/bitstream/10995/38827/1/dn_2015_02_10.pdf

Бул мақалада электрондук коммерциянын конкреттүү көйгөйлөрү алынды

2. URL:
cis.info/news/567/92379/

<https://e->

Санариптик экономиканы өнүктүрүүнүн
абалын жана келечегин талдоо